Тетяна ШАНДРУК,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: tatyana.shandruk@gmail.com

Науковий керівник:
Марія БОЙКО,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри початкової освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

ОЦІНЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сучасний етап розвитку системи загальної середньої освіти України характеризується масштабними трансформаційними процесами, зумовленими реалізацією Концепції «Нова українська школа», упровадженням професійного стандарту вчителя, реформуванням системи управління закладами освіти та розвитком внутрішньої системи забезпечення якості освіти. За цих умов особливого значення набуває професійна діяльність педагогічних працівників як ключовий чинник забезпечення якості освітнього процесу, а її оцінювання розглядається не лише як інструмент контролю результатів праці, а й як ефективний механізм професійного розвитку, мотивації, самооцінювання, прийняття управлінських рішень та безперервного вдосконалення освітньої діяльності.

Відповідно до Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту», професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та рекомендацій Державної служби якості освіти України кожен заклад освіти має створити й забезпечити функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти, важливою складовою якої є оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників. Саме системний підхід до оцінювання дає можливість отримувати об’єктивну інформацію про рівень професійної компетентності вчителя, визначати напрями його професійного розвитку, удосконалювати

освітній процес і підвищувати ефективність управління закладом освіти [1; 2].

Водночас практика діяльності закладів загальної середньої освіти свідчить, що питання оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників залишається одним із найскладніших елементів внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Незважаючи на нормативне врегулювання процедур атестації, сертифікації, інституційного аудиту та самооцінювання, у багатьох закладах освіти оцінювання все ще має переважно формальний характер, недостатньо орієнтоване на професійне зростання педагога, не забезпечує якісного зворотного зв'язку та не використовується повною мірою як управлінський інструмент. Особливої актуальності проблема набуває в умовах сучасних суспільних викликів, цифровізації освітнього процесу, необхідності забезпечення академічної доброчесності, підвищення професійної автономії педагогів і розвитку культури самооцінювання.

Проблеми професійної діяльності вчителя, оцінювання її результативності, управління якістю освіти та розвитку педагогічного персоналу знайшли відображення у працях багатьох українських і зарубіжних учених. Теоретичні засади розвитку освіти та педагогічної діяльності висвітлено у дослідженнях В. Андрущенка Н. Бібік, Л. Ващенко, Л. Даниленко, В. Кременя, О. Локшиної, О. Мармази, О. Пометун, О. Савченко, Л. Хоружої та інших. Теоретико-методологічні основи менеджменту організацій, управління персоналом, оцінювання результативності праці та розвитку людських ресурсів розроблено у працях М. Вудкока Р. Дафта, П. Друкера, А. Файоля та інших науковців. Разом із тим питання побудови цілісної внутрішньої системи оцінювання професійної діяльності педагогічних працівників у закладі загальної середньої освіти, яка б поєднувала критерії, індикатори, сучасний інструментарій оцінювання, самооцінювання педагогів і управлінські механізми вдосконалення якості освіти, потребує подальшого наукового обґрунтування та практичного опрацювання.

Оцінювання професійної діяльності вчителя доцільно розглядати як систематичний, комплексний і спрямований на розвиток процес визначення відповідності професійної діяльності педагога встановленим критеріям, вимогам професійного стандарту та цілям освітньої діяльності закладу

освіти. Воно передбачає не лише встановлення рівня сформованості професійних компетентностей, а й виявлення сильних сторін педагогічної практики, визначення напрямів професійного вдосконалення та створення умов для безперервного професійного розвитку [3].

Науковим підґрунтям для формування сучасної системи оцінювання професійної діяльності вчителя є комплексне застосування компетентнісного, системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та рефлексивного підходів, які доволяють розглядати оцінювання як системний управлінський процес, спрямований не лише на визначення рівня професійної компетентності педагога, а й на виявлення його професійних потреб, визначення перспектив розвитку та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Важливим аспектом організації оцінювання є поєднання зовнішніх і внутрішніх механізмів аналізу професійної діяльності, використання об’єктивних критеріїв та індикаторів, а також залучення педагогічних працівників до самооцінювання. Такий підхід дає змогу вчителю критично осмислювати власну діяльність, визначати професійні потреби, аналізувати досягнуті результати та планувати подальший розвиток. Водночас результати оцінювання мають використовуватися не лише для контролю, а й для вдосконалення освітнього процесу та підвищення ефективності управлінських рішень [5; 6].

Особливу увагу варто приділити визначенню критеріїв, індикаторів, методів та інструментів оцінювання, аналізу результатів самооцінювання педагогів і розробці механізмів удосконалення чинних процедур. Для комплексного аналізу системи оцінювання доцільно застосовувати SWOT-аналіз, який дає змогу визначити її сильні та слабкі сторони, зовнішні можливості й потенційні загрози. Результати такого аналізу створюють підґрунтя для обґрунтування напрямів удосконалення оцінювальних процедур, підвищення прозорості критеріїв і забезпечення систематичного використання отриманих результатів у плануванні професійного розвитку педагогів.

Ефективність оцінювання професійної діяльності вчителя залежить від таких організаційно-педагогічних умов: нормативної визначеності процедур оцінювання, прозорості критеріїв та індикаторів, систематичності моніторингу, об’єктивності й комплексності використання методів

оцінювання, залучення педагогів до самоаналізу, забезпечення конструктивного зворотного зв'язку та спрямованості результатів оцінювання на професійне зростання вчителя. Важливим є також формування культури довіри й академічної доброчесності, за якої оцінювання сприймається як засіб розвитку, а не виключно як механізм контролю [4; 5].

Дослідження професійної діяльності педагогів доцільно здійснювати за взаємопов'язаними напрямами, які охоплюють планування педагогічної діяльності та використання сучасних освітніх підходів, професійний розвиток і педагогічну майстерність, партнерську взаємодію між учасниками освітнього процесу та дотримання принципів академічної доброчесності. Використання комплексу методів збору інформації дає змогу зменшити суб'єктивність оцінювання та підвищити достовірність його результатів.

Отже, оцінювання якості професійної діяльності вчителя є важливим складником внутрішньої системи забезпечення якості освіти в закладі загальної середньої освіти. Його результативність визначається системністю, прозорістю, об'єктивністю критеріїв, використанням належного інструментарію та орієнтацією на професійний розвиток педагогічних працівників. Розроблення й упровадження моделі внутрішньої системи оцінювання, що поєднує зовнішні механізми оцінювання, самооцінювання та управлінський аналіз, створює передумови для вдосконалення педагогічної практики, підвищення якості освітнього процесу й розвитку закладу освіти.

Перпективами подальшого дослідження є розробка підходів до організації самооцінювання професійної діяльності педагогічних працівників як складової внутрішньої системи забезпечення якості освіти та ефективного інструмента управління професійним розвитком педагогів і вдосконалення освітньої діяльності загалом.

Список використаних джерел:

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text (дата звернення: 06.10.2026).

2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text (дата звернення: 04.10.2026).

3. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : наказ Міністерства освіти і науки України від 29.08.2024 р. № 1225. URL: https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-profesiinoho-standartu-vchytel-zakladu-zahalnoi-serednoi-osvity (дата звернення: 06.10.2026).

4. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 30.11.2020 р. № 1480. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1480729-20#Text (дата звернення: 04.10.2026).

5. Абетка для директора. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ : Державна служба якості освіти України, 2021. URL: https://sqe.gov.ua/diyalnist/rekomendacii-zakladam-osviti/ (дата звернення: 11.10.2026).

6. Святенко О. Організація та проведення самооцінювання в закладі загальної середньої освіти. Державна служба якості освіти України. 2023. URL: https://sqe.gov.ua/organizaciya-ta-provedennya-samoocinyu/ (дата звернення: 02.10.2026).